

Etično reguliranje človekovega ravnanja z naravo

Andrej KIRN*

Obstaja trend na področju različnih strok in strokovnih društev, da svojo dejavnost tudi etično uravnavajo. Nastajanje številnih poklicnih etičnih kodeksov je najbolj viden zunanji formalni kazalec etične ozaveščenosti. Etični kodeksi naj bi imeli dvojno funkcijo: etično vspodbudo za korektno strokovno ravnanje in seveda tudi etično sankcijo, obsodbo neprimernega ravnanja. Zaželeno je, da bi prva funkcija prevladovala. Poplava profesionalnih etičnih kodeksov kaže na novo potrebo, da se etično urejajo obstoječa medčloveška razmerja znotraj stroke ter med stroko in širšo družbeno skupnostjo. So tudi pogledi, ki ne vidijo pravega pomena etičnih kodeksov, ali pa celo vidijo njihovo škodljivost. John Ladd (v: Chalk R., Frankeš, S., Chafer, B., eds. Professional Ethics Activities in the Scientific and Engineering Societies, American Association for the Advancement of Science, Committee on Scientific Freedom and Responsibility, Washington 1980, str. 157-158) vidi naslednje možne negativne učinke poklicnih kodeksov:

- so maska za člane društva, da ne delajo nič etičnega;
- odvrtačajo od globalnih družbenih problemov, kot so npr. pomen profesionalizma z vidika demokracije, svobode, pravičnosti in družbene odgovornosti;
- nič ne prispevajo k večji etičnosti;
- ne morejo svetovati članom, kako se obnašati pri konkretnih kompleksnih problemih.

Ne da bi se spuščal v oceno takšnega zelo kritičnega vrednotenja poklicnih etik, je potrebno vsaj malo zagovarjati etične kodekse. Priprava nanje sprošča širšo etično razmišljanje v strokovnih krogih. So zgodovinski signal etične ozaveščenosti stroke, ne glede na njihovo praktično moralno moč ali nemoč.

Pravni vidiki kazenske odgovornosti ne pokrivajo vsega možnega strokovnega ravnanja. Neko ravnanje je lahko strokovno-etično sporno, vendar ni take narave, da bi bil človek zanj kazensko pravno odgovoren. Ravno to praznino odgovornosti in dolžnosti pokrivajo različne profesionalne etike.

Smo na točki velikega prehoda človekovega praktičnega ravnanja in razumevanja svojih odnosov do narave. Nastajanje etičnih profesionalnih kodeksov je tudi eden izmed znamenj tega prehoda. Specifičnost profesionalnih kodeksov, kot je npr. kodeks veterinarjev ali gozdarjev, je v tem, da vključujejo še norme etično korektnega strokovnega ravnanja tudi do naravno fizičnega okolja. Lahko rečemo, da okoljska etika razširja meje dosedanje etike, ker ne vključuje samo razmerij med ljudmi, odnosov strokovnjakov med seboj in do drugih ljudi, ampak tudi do naravnih bitnosti, ki ne morejo biti moralno odgovorne; ker nimajo zavesti in svobode, ne morejo biti moralni subjekt, so pa lahko objekt človekovega moralnega ali nemoralnega ravnanja. Na okoljsko etiko je možno gledati kot na skrajno razširitev mej človekove etične zavesti in moralne skupnosti, ki ni več omejena samo na medsebojna razmerja ljudi, ampak vključuje tudi naravne bitnosti, kot so reke, gozdovi, rastline, živali. Skratka človeška moralna skupnost postaja razširjena ekološka moralna skupnost. Lahko pa rečemo tudi obratno: ekološka skupnost se je razširila v moralno skupnost, ker vključuje tudi ljudi in ni več čista biološka, ekološka skupnost. Skratka v etično presojo so pritegnjena najrazličnejša praktična razmerja do narave in okolja.

Ker vključujeta gozdarska in veterinarska poklicna etika pomembne elemente okoljske etike, ne pomenita zato preproste uporabe obstoječe etike na nekem poklicnem področje, ampak pomenita dopolnitev in razširitev obstoječe etične zavesti in

* Prof. dr. A. K., Fakulteta za družbene vede, 1000 Ljubljana, Kardeljeva ploščad 5, SLO

prakse. Tu gre za določena razmerja npr. do rastlin, živali, biotičnih skupnosti, ki jih ni upoštevala dosedanja antropocentrična in teocentrična etika, kjer je šlo predvsem za razmerja med ljudmi in njihovega odnosa do svetega, do boga. V desetih božjih zapovedih npr. ni nobene zapovedi in obveze, kako naj se človek ravna do drugih vrst. Pri poklicni etiki, kot sta npr. veterinarska in gozdarska se mogoče komaj zavedamo, kakšen duhovni prelom predstavlja ta z vidika dosedanje omejene etične tradicije. Zaradi tega v tej dediščini tudi ne bomo našli elementov, ki bi nam pomagali pri oblikovanju tovrstnih poklicnih kodeksov.

Stroka in praksa morata identificirati možne konfliktna situacije in odnose, ki vključujejo strokovne vrednotne vidike ravnanja med različnimi subjekti in možne posledice ravnanj, ki jih lahko vrednotimo

ne samo kot čisto strokovno neprimerna, ampak tudi kot moralno neustrezna. Etični kodeksi so seveda nekaj razvijajočega in se spreminjajo, ko življenje in stroka iznašata nove probleme in nova spoznanja. Etika gozdarjev zadeva dve vrsti odnosov:

- odnos članov Zveze gozdarskih društev do drugih članov, do lastnikov gozdov, do izvajalcev, do širše družbene skupnosti in celo do prihodnjih generacij;
- odnos članov Zveze gozdarskih društev Slovenije do gozda, kar vključuje elemente okoljske etike, to je spoštovanje načel raznovrstnosti, sonaravnosti, trajnosti, mnogonamenskosti idr.

Pri uporabi gozda pa se gozdarji verjetno srečujejo z naslednjimi konfliktnimi interesi:

- čisto ekonomski na eni strani ter strokovno, okoljevarstveni na drugi,
- kratkoročni in dolgoročni,
- delni in sistemsko celostni.

Slika 1: Shema odnosov med različnimi subjekti in njihovega razmerja do gozda

